

György az Aranyos Biblia címlapjával illusztrált bélyeget tervezett az ünnepi alkalomra, s egy képeslap-sorozatot, melynek mind a 8 lapján Tótfalusi-nyomatványok egy-egy oldalának fotója látható. Az első debreceni nyomda emlékét a nevében őrző Nyomtató utcában Ács István tanácselnök mondott beszédet a Tótfalusi emléktábla felavatásán. Pénteken este a Református Kollégium kántusa adott zoltár-hangversenyt a Kollégium oratóriumában. Az érdeklődők kirándulást tehettek a Hortobágyra, s utána megtekinthették a Református Kollégium Nagykönyvtárának könyvtörténeti kiállítását és az Egyháztörténeti Múzeumot.

A tudományos tanácskozás előadásait a konferencia megnyitására kötetben is megjelentette a szervező bizottság (Tótfalusi Kis Miklós. Az amszterdami Biblia kiadásának háromszázadik évfordulója alkalmából Debrecen, 1985. április 25–27-én megtartott konferencián elhangzott előadások. – Reports of the conference on the tricentenary of the Amsterdam edition of the Bible by Nicholas Kis Tótfalusi, Debrecen, Hungary, 25–27 april 1985. Szerk. Gomba Szabolcsné és Haiman György. KLTE Könyvtára, Debrecen, 1985. 214 l.).

Ny. J.

Emlékezés Kosztolányi Dezső születésének 100. évfordulóján
1985. május 15–16.

A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya, a Magyar Írók Szövetsége és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tudományos ülészekkel ünnepelte Kosztolányi Dezső születésének 100. évfordulóját. Az ülés helye a Magyar Tudományos Akadémia volt. *Szabolcsi Miklós* elnöki megnyitójában arról beszélt, hogy a magyar szellemi és irodalmi élet nagy nemzedéke most lenne száz éves, s ezek a tiszteletükre rendezett tudományos ülések jó alkalmat szolgáltatnak a mai irodalomtörténészeknek, hogy új szempontok szerint, új megvilágításban vizsgálják a nagy nemzedék alkotóinak életművet, s feltárt eredményeiket a tudományterület más képviselőivel megismertessék. Szabolcsi Miklós kiemelte annak jelentőségét, hogy nem Magyarországon élő irodalomtörténészek közleményei is gazdagítják a Kosztolányiról szóló előadások színskáláját.

Sötér István (A rejtőző Kosztolányi) a prózaíró mutatta be, aki bravúros, meg-hökkentő játékokban oldotta fel lelkének görcseit, halálfélemét, élte meg sztoicizmusát, ironikus és színészi hajlamait. A rejtőzködés és öneleplezés kettőssége már a korai művekben felfedezhető. A szegény kisgyermek panaszaitól az élet teljességét ábrázoló, kiérlelt regényekig (Pacsirta, Édes Anna, Esti Kornél), amelyek a modern magyar regényt alapozták meg. *Király István* előadása (Kosztolányi és a Monarchia) a Kosztolányiban fellelhető „sajátos monarchikus szellem” jegyeit vizsgálta: a Trakl-lal, Hofmansthallal, Rilkével közös konzervatív világnézetet, művészetük személyiségközpontúságát, a befelé fordulást, a bennük megtalálható ambivalenciát és az ironizált, átesztétizált pusztulás-érzetet. A szellemi monarchia természetesen nem földrajzi különva-

lóságot, hanem az alkotók közös lelkiségét, életük ütemének és stílusuknak a hasonlóságát jelenti. *George F. Cushing* tanulmánya (Kosztolányi Dezső a „fin de siècle” embere) izgalmasan ellenpontozta, s részben új szempontokkal gazdagította a Király István által felvetett témát. A századvégre, G. F. Cushing szerint, legjellemzőbb volt az élet minden jelenségében megnyilvánuló, éleződő feszültség és ambivalencia; egyfajta kultúra és életvitel bizonytalanná válása, pusztulásának érzete, ugyanakkor óriási technikai fellendülés. Az élet-, betegség- és halálfélelmeit nagy regényeiben kiíró Kosztolányi a verseiben minden modern irodalmi irányzatot felhasznált; a szimbolista, a dekadens, polgári humanista, apolitikus „homo aestheticus” Bécsben ébredt rá magyarságára és lett a magyar nyelv szerelmese. Az igazi Kosztolányit leginkább Esti Kornél példáiból ismerhetjük meg, az alterego a káprázatos stílus segítségével az emberi élet iszonyatos mélységeit tárta fel. *Dér Zoltán* Szabadka történetének azokat az elemeit vizsgálta (Kosztolányi Szabadkája), amelyek Kosztolányival kapcsolatba hozhatók, illetve azt, hogy milyen szerepet játszott a művekben, milyen értékek hordozójaként jelenik meg a szülőváros. Nem motívum-kutatásról, hanem metaforikus tartalomról van szó. A versekben Szabadka meleg, áldott, gyöngéd, a Pacsirtában és az Aranysárkányban sivár, poros, álmos, nemcsak megható, de szálnalmas is. Ami a lírában csoda, a prózában kritikává alakult. *Szabó Miklós* előadása (Homo aestheticus és politikai konzervativizmus) Kosztolányi eszméin keresztül a „vita activa” és a „vita contemplativa” ellentétét vizsgálta, s Kosztolányinak abból a nézetéből indult ki, hogy a tökéletes politikai rendszer: utópia. Az intellektuel aktivitása arra irányul, hogy megteremtse és megőrizze személyiségét, mely nem uniformizált. A művészet, a játék a különbözőségi lehetőségének megőrzői; önmegvalósító, szabad emberi tevékenységek. A homo aestheticus éppen ellentétben az emberiséget akarata ellenére is boldogítani kívánó homo moralisnak. *Németh G. Béla* (Föltételeesség, játék, szerep) az Esti Kornél elemzésében egy magatartásfajta kifejeződését mutatta be. Az emberi élet véges, ezért az egyes ember csak töredékét valószínűsíti meg mindannak, ami benne rejlik. Pedig az ember, mint erkölcsi lény, dualista: az író a szerepjátékban él meg annyi emberi életet, amennyit lehet. *Bodnár György* Kosztolányi zárt, teljes világú regényei lélektanát elemezte (A lélektan Kosztolányi művészetben). Az írónál a játékosság pontos megfigyeléssel párosul, s a köznapi konfliktusok, köznapi tragédiák a szemünk előtt nőnek mitikusá. *Lengyel Balázs* előadása (Kosztolányi próza-poétikájához) Kosztolányi novellaalakítását, formálását vizsgálta. Elemzésében elsősorban a stilsztika határain túli, bonyolultabb szerkezeti formákat helyezte tanulmánya középpontjába. Az ülészak egyik legizgalmasabb felolvasását *Szörényi László* tartotta (Kosztolányi regényeinek motiváló tényezői). Az Édes Anna tervezése közben Kosztolányi pontos feljegyzéseket vezetett a kor eseményeiről, s azokat a kérdéseket, melyek ekkor leginkább foglalkoztatták, több novellában és újságcikkben is feldolgozta. Ezekben az írásokban két élmény a legfontosabb; a trianoni tragédia után „az osztályharcban megnyilvánuló nemzeti öngyilkosság” érzete és a Csáth halála miatti megrendülés; s ezek az Édes Annának motiváló tényezői is. Szörényi azt is pontosan feltárta, hogyan alkalmazta a regényben Kosztolányi Csáth Géza személyiségelméletét. *Balassa Péter* szintén az Édes Annát vizsgálta (Édes Anna és a szegénység), a „szegénység”-et nem szociális, hanem poétikai oldalról értelmezve. Kosztolányi, az artikuláció nagymestere egy artikulálatlan világra talált, felfedezte a szegénység animális hallgatását, s a létezés alapjait és titkait a legizgatóbb, legnagyobb

rűbb egyszerűséggel, művészi szegénységgel fejezte ki. *Nemes Nagy Ágnes* (Ízlésváltozások a Kosztolányi-vers fogadtatásában) arról beszélt, hogy a háború után induló költő-nemzedék és Kosztolányi között mély szakadék húzódott, hiszen akkoriban az egész magyar irodalmi tudat „szépség-elvonókúrán” ment át. Csak a félmúlt purgatóriuma után vált számukra Kosztolányi költészetének érzelmessége, tragikumája értett és igazán fontosá. *Lator László* Kosztolányi verseinek zeneiségét tárgyalta (A Kosztolányi-dal- lam), a muzikalitást a magyar nyelv természetes lélekzetvételeét követő mondatokban, a mondatok szerkezetének tagolásában, az ismétlésekben, halmozásokban, a költői képek mögöttes derengésében kutatva, s csak végső soron említve a furcsa, látványos, ironikus rímek és az alliteráció szerepét. *Kabdebó Lóránt* (Halotti beszéd. A kései Kosztolányi-versek személyiségképe) Szabó Lőrinc és Babits 30-as években írott verseivel vetette össze a Halotti Beszéd és a Hajnali részegség című verseket, s arra a következtetésre jutott, hogy mindegyik költeményben a magány vált létélménnyé, s ebben az időben mindhárom költő számára a kiemelt pillanatok adják az élet értelmét. *Láng Gusztáv* szerint a nemzeti költő rangját az is jelzi, milyen mértékben vált megter- mékenyítővé, mennyire él benne a nemzeti költészetben. Előadásában (Kosztolányi és Dsida) az 1919 után kibontakozó nemzetiségi irodalmak egyik vonatkozásában mérte fel Kosztolányi hatását, s megállapította, hogy Dsidának elsősorban a költői és költé- szeti szerepmóde-ll kialakításában volt segítségére, az esztéta költészet és az „apoliti- kus elkötelezettség” vállalásában. *Karol Wlachovský* Kosztolányi prózájának szlovákiai recepciójáról számolt be (Kosztolányi prózájának modernsége a fordítás tükrében). Verseiből már régebben is fordítottak, de csak a közelmúltban jelent meg az Esti Kor- nél és a Tengerszem kötet novelláiból egy válogatás. *Rónay László* előadása (Kosztolá- nyi nyelvszemlélete) a Magyarosan című folyóirat nyelvművelő tevékenységét átte- kintve hangsúlyozta Kosztolányinak azt a megállapítását, hogy csak az a nép válaszol- hat a történelem kihívásaira, mely nyelvéből merít erőt és megújulási készséget. *Kiss Ferenc* referátuma (A homo aestheticus és a korfeladatok) Kosztolányi világnézetét, politikai magatartását vizsgálta. Leszögezte, hogy Kosztolányi tudatosan elkülönült a kor „törvénykereső” költőitől, de az európai és a magyar gondolkodás nagy tapasza- latai beépültek erkölcsi és szellemi szokásaiba, s az igába nem fogható szellem értékeit sohasem vonta kétségbe.

Ny. J.

III. Magyar–amerikai összehasonlító irodalomtudományi konferencia

1985. augusztus 12. és 15. között az MTA Irodalomtudományi Intézetében ren- deztek meg a harmadik magyar–amerikai összehasonlító irodalomtudományi konfe- renciát, melyet az MTA és az ACLS szervezett. Tárgya ezúttal a műfajok huszadik szá- zadi változása volt.

Bodnár György megnyitó szavai után *Sötér István* tartotta a bevezető előadást. Ebben felvetette azt a kérdést, hogy vajon az elbeszélő műfajok vagy a költészet te- kinthető-e folytonosabbnak az előző századokhoz való kapcsolatában, és rámutatott